

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Kunnanhallitus 10.03.2025 § 48
21/02.08.00/2025

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta, vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain sekä rikosrekisterilain 6 b §:n muuttamisesta.

Hallituksen esityksen tavoitteena on parantaa julkisten hankintojen tehokkuutta ja kustannussäästöjä sekä turvata laadukkaat julkiset palvelut. Hankintalakia uudistetaan edistämällä markkinakartoitusta ja hankinnan huolellista valmistelua. Hallitusohjelman mukaisesti ehdotuksessa esitetään sidosyksiköiden käytön rajoittamista hankintojen toteuttamisessa asettamalla sidosyksikön omistukselle yleisen edun huomioon ottava vähimmäisomistusosuutta koskeva vaatimus (10 prosenttia). Esityksellä pyritään lisäämään erityisesti pienten ja keskusuurten yritysten osallistumismahdollisuuksia julkisiin tarjouskilpailuihin sekä parantamaan hankintojen vastuullisuutta ja edistämään huoltovarmuuden ja turvallisuuden toteutumista myös sopimuskauden aikana. Ehdotuksella pyritään parantamaan myös hankintojen valvontaa.

Esityksen mukaan hankintalain 15 §:n 1 momenttia täydennettäisiin sidosyksiköiden vähimmäisomistusosuutta koskevalla lisävaatimuksella, joka kohdistuisi sellaisiin sidosyksiköihin, jotka toimivat osakeyhtiö-, säätiö- tai kka yhdistysmuotoisena. Esitetyn lisävaatimuksen myötä kunkin hankintayksikön omistusosuus sidosyksiköstä olisi vähintään 10 prosenttia. Tämä tarkoittaisi, että kunkin omistajan tulisi hallita vähintään kymmenesosaa yhtiön äänimäärän tuottavista osakkeista tai vastaavasta osuudesta. Vähimmäisomistusvelvoite ulottuisi myös sidosyksikön mahdollisiin tytär- tai sisaryhtiöihin.

Esityksen mukaan sidosyksikkömuutos astuisi voimaan 1,5 vuoden siirtymäajalla, paitsi jätealalla, jonka osalta siirtymäaika olisi 2,5 vuotta. Lain voimaantulon jälkeen 15 §:n vastaiset hankintayksikön ja sidosyksikön väliset sopimukset tulisi irtisanoa päättymään siirtymäaikaäännösten mukaisesti. Myöskään uusia sopimuksia ei tulisi tehdä 174 §:ssä säädetyn siirtymäajan jälkeen. Omistusosuusvaatimuksesta riippumatta hankintayksikkö voisi tehdä uusia määräaikaaisia sopimuksia sidosyksiköltään 30.6.2026 asti ja jätehuollon osalta 30.6.2028 asti. Lakien on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2026.

Lakiesitys Kustavin kunnan näkökulmasta

Kustavin kunnan osalta ei toiminnallisesti merkittäviä palveluja, kirjaston aineisto- ja varausjärjestelmää (Koha-Suomi Oy) lukuun ottamatta, ole toteutettu nk. sidosryhmäyksiköitä hyödyntämällä. Kustavin kunnalla ei ole yhtään sidosyksikköä, jossa sen omistus ylittäisi lakiesityksessä mainitun 10 %.

Sidosyksiköiden kautta hankitut palvelut ovat olleet kunnille taloudellisesti ja toiminnallisesti hyvä tapa järjestää palvelut yhdessä muiden kuntien

kanssa. Erityisesti pienten ja keskisuurien kuntien kannalta on ongelmallista, mikäli lakimuutos toteutuu.

Vaikka uudistuksella tavoitellaan julkisen sektorin kustannussäästöjä, on sen vaikutus päinvastainen. Sidosyksikköjen käytön kategorinen rajoittaminen nostaa väistämättä julkisen sektorin kustannuksia. Kustannukset syntyvät yhtiöiden ja palveluiden purkamisesta ja uudelleen organisoimisesta.

ICT- ja taloushallinnossa in house-järjestelyiden purkaminen tarkoittaa merkittävää hallinnon uudelleenjärjestelyä, jossa todennäköisiä voittajia ovat isot, monikansalliset järjestelmätoimittajat. Suurten yhtiöiden kanssa yksittäisen kunnan neuvotteluasema heikkenee. Lisäksi ICT-palveluja tuottavat sidosyksiköt hankkivat jo nyt suuren osan tarjoamistaan palveluista markkinoilta ja kilpailuttavat palvelut siten, että myös pienet kunnat saavat palvelut kilpailukykyiseen hintaan.

Sidosyksikköyhtiössä on kehitetty ICT-palveluita, joita ei ole markkinoilla ollut saatavilla tai kaupallisia palveluntarjoajia on ollut vain muutama. Esimerkkejä tehdystä yhteiskehittämisestä ovat mm. oppimisen ja koulutuksen järjestelmiä kokoava valtakunnallinen palvelualusta DigiOne, varhaiskasvatuksen eVaka ja yli sadassa kunnassa käytössä oleva avoimen lähdekoodin Koha-kirjastojärjestelmä. ICT-palveluiden kehittäminen edellyttää osaamista, resursseja ja suurta käyttäjämäärää.

Sopimusvapaus järjestää lakisääteisiä tehtäviä yhdessä muiden kuntien kanssa tulee säilyttää ja mahdollisille muutoksille varata riittävä siirtymäaika. Ehdotettu siirtymäaika (1,5 vuotta ja jätealalla 2,5 vuotta) on kohtuuttoman lyhyt. Palveluiden uudelleenjärjestäminen koskee samanaikaisesti sekä taloudellisesti että sisällöllisesti merkittävää osaa kuntien tarjoamista palveluista. Tällaisessa tilanteessa riskinä ovat erilaiset markkinahäiriöt, jotka usein johtavat kustannusten nousuun sekä palveluiden käyttäjiä koskeviin häiriötilanteisiin.

Lyhyt siirtymäaika johtaa tilanteeseen, jossa tietyillä toimialoilla on samaan aikaan käynnissä merkittävä määrä suuren volyymin tarjouspyyntöjä. On riskinä, että hankintayksiköt eivät saa riittävästi tarjouksia, hinnat kasvavat ja eikä osajia ole saatavilla. Kilpailutukset olisi voitava suunnitella ja aikatauluttaa hallitusti useammalle vuodelle.

Esittelijä kunnanjohtaja Rauno Peltola

Kunnanjohtajan päätösehdotus

Kunnanhallitus päättää antaa liitteestä ilmenevän lausunnon.

Kunnanhallituksen päätös

Hyväksyttiin yksimielisesti.

Täytäntöönpano Lausuntopalvelu.fi